

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าบุหรี่เป็นสิ่งเสพติดที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมบนทอนสุขภาพ และเป็นอันตรายต่อชีวิต นับว่าเป็นเหตุแห่งการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์และเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหานี้มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นทุกวัน หากไม่มีการสกัดกั้นเพื่อหยุดยั้งการติดยาหรือการสูบบุหรี่ของกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งอยู่ในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้สูบบุหรี่แล้ว ปัญหาเหล่านี้จะนับวันแก้ไขยากมากขึ้นไปเรื่อยๆ

จากสถิติทั่วโลก ในแต่ละปีมีคนตายด้วยโรคที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสูบบุหรี่เป็นจำนวนมาก ปีละประมาณ 2.5 ล้านคน หรือมีคนตาย 1 คน ทุกๆ 13 วินาที และการศึกษาวิจัยในหลายๆ ประเทศ พบว่าร้อยละ 80 ของคนติดยาหรือนั้น ติดก่อนอายุ 20 ปี และร้อยละ 30 จะติดยาหรือนั้นเนื่องจากความไม่รู้ ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าเป็นอันดับ 1 ของสถิติการตายทั้งหมดของประเทศ คือมีจำนวน 350,000-485,000 คน ต่อปี สำหรับประเทศไทยจากการสำรวจในปีพ.ศ. 2531 พบว่าคนไทยทั่วประเทศสูบบุหรี่ทั้งสิ้น 10 ล้านคน เป็นเด็กอายุระหว่าง 11-19 ปี สูบบุหรี่ประมาณ 626,980 คน และสถิติของผู้ที่เสียชีวิตด้วยมะเร็งปอดที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่นั้น ได้เพิ่มขึ้น 5 เท่าในผู้ชาย และ 4 เท่าในผู้หญิง จากการศึกษาผู้ป่วยโรคมะเร็งปอด จำนวน 1,500 ราย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 - 2534 ในโรงพยาบาลศิริราช พบว่าอัตราการสูบบุหรี่ในผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งปอดที่การสูบบุหรี่จัดถึง 20 มวนต่อวัน เป็นระยะเวลานานกว่า 20 ปี อัตราการเกิดโรคมะเร็งปอดในเพศชายมากกว่าเพศหญิง 4 เท่า และชนิดของเซลล์มะเร็งที่เกิดขึ้นเป็นมะเร็งชนิดร้ายแรงมาก ร้อยละ 38 (ธีระ ลัมศิลา, 2535 : 9)

บุหรือนอกจากจะเกิดผลกระทบต่อผู้สูบโดยตรงแล้ว ยังมีผลกระทบจากควันบุหรี่ต่อสุขภาพของผู้ใกล้ชิดรอบข้างด้วยซึ่งเห็นได้จากจากการศึกษาของนายแพทย์อาร์ แชเชปาร์ค (Shepard, 1987 :3297 - 3300) ชาวฝรั่งเศส ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องควันบุหรือนั้นมีผลกระทบต่อผู้ไม่สูบบุหรี่อย่างไร ผลการศึกษาพบว่าควันบุหรือนั้นสร้างความรำคาญให้ผู้ไม่สูบบุหรี่อย่างมาก ในการที่ต้องทนสูดดมกลิ่นเหม็นของควันบุหรี่และยังทำให้เกิดอาการระคายเคืองที่ดวงตาและจมูก ทำให้ตาแดง มีน้ำตาไหล และเกิดการติดเชื้อได้ง่าย นอกจากนี้แล้วจากผลการวิจัยของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชลล์ (อ้านโน สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และคณะ, 2535:1) พบว่าผู้ไม่สูบบุหรี่ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีผู้สูบบุหรี่

เพียง 1 คน เป็นเวลา 25 ปี จะมีอาการเป็นโรคมะเร็งปอด 2 เท่า ของผู้ไม่สูบบุหรี่และไม่มีใครในบ้านสูบบุหรี่และจะมีโอกาสเป็นโรคมะเร็งปอด หรือปอดถูกทำลายเช่นเดียวกับปอดของคนที่ไม่สูบบุหรี่วันละ 1-10 มวน หรือมีโอกาเป็นโรคหัวใจ คือ เส้นเลือดหัวใจตีบ หลอดลมอักเสบ ถุงลมโป่งพอง รวมทั้งมะเร็งในส่วนอื่นๆ ของร่างกายเช่นเดียวกับผู้สูบบุหรี่ และจากการศึกษาเกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ที่มีต่อเด็ก โดยการเปรียบเทียบเด็กที่มีบิดามารดาสูบบุหรี่กับเด็กที่บิดามารดาไม่สูบบุหรี่ (เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ, 2536 :3) พบว่าเด็กกลุ่มแรกป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจบ่อยกว่ากลุ่มหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเป็นโรคหลอดลมและโรคปอดอักเสบ ตลอดจนมีอัตราการเจริญเติบโตช้าลง คือ การเจริญเติบโตของทารกในครรภ์จะช้ากว่าปกติหรือมีโอกาเป็นมะเร็งมากกว่าทารกที่ไม่สูบบุหรี่และอาจทำให้แท้งได้ง่ายด้วย

บุหรี่นอกจากจะทำให้เกิดปัญหาโดยตรงและโดยอ้อมต่อสุขภาพแล้ว ยังทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศอีกด้วย การสูญเสียทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ การสูญเสียค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาโรคต่างๆ ที่เกิดจากการสูบบุหรี่ จากการวิจัยของประเทศไทย พบว่าการสูญเสียจากการรักษาพยาบาลและความสูญเสียทางการผลิต เนื่องจากป่วย พิกัด และตายที่เกิดจากโรคหัวใจขาดเลือด มะเร็งปอด และโรคอื่นๆ ที่เกิดจากการสูบบุหรี่และมีผลต่อร่างกายนั้นมีมูลค่ามาก ถ้าหากคนไทยทั่วประเทศหยุดสูบบุหรี่เพียงวันเดียว จะสามารถหยุดการแพร่กระจายของบุหรี่ได้ถึง 100 ล้านมวน และประหยัดเงินได้ถึง 60 ล้านบาท (สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และคณะ, 2535 : 1) จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าอันตรายจากพิษภัยของบุหรี่เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ทั้งในระดับจุลภาค คือ ระดับบุคคล ครอบครัว และระดับมหภาค เกิดขึ้นกับมวลชนหรือกลุ่มชนจำนวนมาก ซึ่งสามารถขยายผลได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

1.2 ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันมีการศึกษาถึงปัญหาการสูบบุหรี่ของประชาชนนี้เรื่อยมา ซึ่งพบว่าปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีส่วนชักนำให้ประชาชนก้าวไปสู่การติดยาเสพติดให้โทษนั้น มักเริ่มมาจากการติดสิ่งเสพติดขั้นพื้นฐาน คือ บุหรี่มาก่อน ก่อนที่จะนำไปสู่การใช้ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรงมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้นหากปล่อยให้คงมีสภาพเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาและอันตรายต่อสังคมและประเทศชาติอย่างมากต่อไป ในอดีตจนถึงปัจจุบันได้มีการรณรงค์เกี่ยวกับการงดสูบบุหรี่ โดยการให้ความรู้หรือการให้ข้อมูลข่าวสารในการควบคุมการสูบบุหรี่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จำเป็นต้องมีการสนับสนุนทางด้านกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือการรณรงค์ในการจัดกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมร่วมกัน โดยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัด ตลอดจนมีการเสริมแรงจากกลุ่มบุคคลข้างเคียงด้วย ผู้วิจัยได้เล็งเห็นว่าการอบรมเชิงปฏิบัติ

การใช้วิธีการสอนโดยการบรรยาย การจัดกิจกรรมกลุ่มระหว่างผู้สูบบุหรี่ด้วยกัน การแนะนำ การจัดทำแผนปฏิบัติเพื่อการเลิกสูบบุหรี่ ตลอดจนการติดตามและให้การเสริมแรงนั้น น่าจะเป็นวิธีการที่ดีที่สุดหรือเหมาะสมที่จะเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้ที่สูบบุหรี่เลิกสูบบุหรี่ได้ ซึ่งจะเป็นการลดจำนวนผู้สูบบุหรี่ลงได้นั่นเองและเนื่องจากเห็นว่ามียุทธศาสตร์หลายประการที่เอื้ออำนวยให้เกิดประสิทธิผลของการดำเนินงานได้อย่างยั่งยืน และเป็นรูปแบบที่ชุมชนต่างๆ สามารถจะนำไปใช้ได้ต่อไป

1.3 สาเหตุของปัญหา

จากสถิติจำนวนผู้สูบบุหรี่ในประเทศไทยและทั่วโลกมีจำนวนมากขึ้นทุกปีนั้น นับเป็นปัญหามาก ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหาสาเหตุด้านต่างๆ ที่ทำให้มีจำนวนผู้สูบบุหรี่มากขึ้น โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ประชาชนทั้งเป็นผู้สูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ในชุมชนบ้านโนนม่วง หมู่ที่ 3 ตำบลศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น ซึ่งสรุปสาเหตุปัญหาดังกล่าวนี้นี้ ได้ 4 ด้าน (ดังแผนภูมิที่ 1) ดังนี้

1.3.1 ด้านตัวผู้สูบบุหรี่เอง

1.3.2 ด้านชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

1.3.3 ด้านหน่วยงานให้บริการ

1.3.4 ด้านกฎหมาย และข้อบังคับ

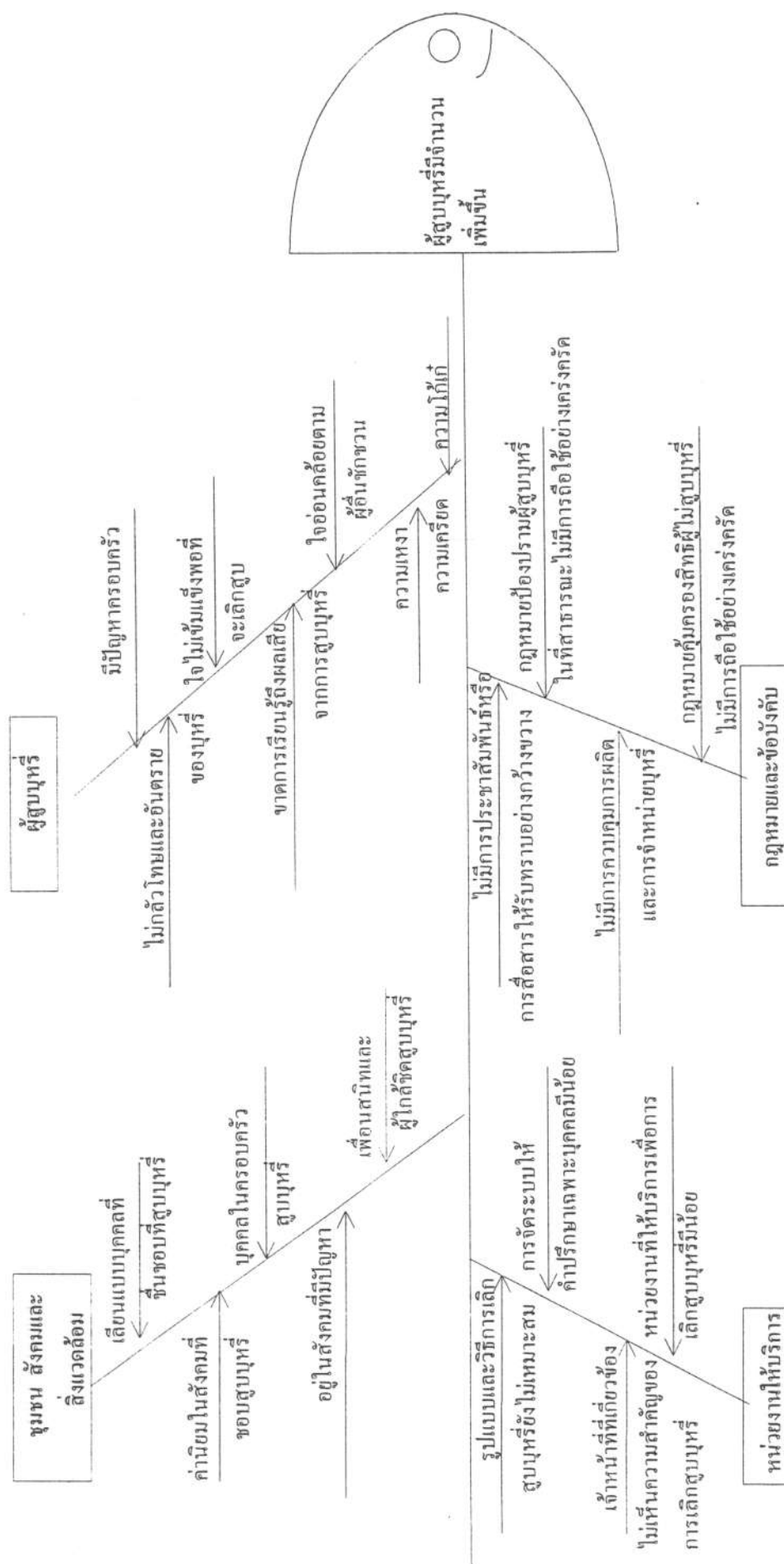
ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแก้ปัญหา 3 ด้าน คือ ด้านตัวผู้สูบบุหรี่เอง ด้านชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม และด้านหน่วยงานให้บริการ เท่านั้น เนื่องจากสาเหตุด้านกฎหมายและข้อบังคับเป็นเรื่องที่ดำเนินการได้ยากและเกินความสามารถที่กระทำได้ ซึ่งการแก้ปัญหาของ 3 สาเหตุนี้ เน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ที่ถูกต้อง และเสริมสร้างทัศนคติในการเลิกสูบบุหรี่ ซึ่งทั้ง 2 อย่างนี้จะนำไปสู่การเลิกสูบบุหรี่ได้ เป็นการแก้ปัญหาสังคมและพัฒนาสังคมได้

1.4 จุดมุ่งหมายที่ต้องการให้บรรลุ

ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมในชุมชนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม ในการเลิกสูบบุหรี่ของประชาชนในชุมชนอันจะนำไปสู่การเลิกสูบบุหรี่ต่อไป

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้ ทำการศึกษากับประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตหมู่บ้านโนนม่วง หมู่ที่ 3 ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน 30 คน รูปแบบในการจัดกิจกรรมแทรกแซงพัฒนามาจากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เจาะลึกของผู้นำชุมชนในเขตหมู่บ้านโนนม่วง โดยยึดหลักการมุ่งการบรรลุเป้าหมายของการบริการสุขภาพที่ดีเป็นหลัก

แผนภูมิที่ 1 แสดงสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา

1.6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิผล การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และ พฤติกรรมในการเลิกสูบบุหรี่

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยนี้ ทำให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางในการลดและเลิกสูบบุหรี่ของ ประชาชน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ประชาชนมีความรู้ และทัศนคติ เกี่ยวกับการบุหรี่ในทางที่ถูกต้อง
2. ประชาชนที่สูบบุหรี่ ได้รับการดูแลและได้รับการแก้ไขปัญหาคืออย่างเหมาะสม
3. ได้รูปแบบในการนำไปใช้เพื่อให้ประชาชนมีการลดและเลิกการสูบบุหรี่ได้
4. มีจำนวนผู้สูบบุหรี่ลดลง และประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.8.1 บุหรี่ หมายถึง ยาสูบที่บรรจุอยู่ในรูปของมวนสำเร็จรูปและบรรจุอยู่ในซองในรูป ของซิการ์เรต (Cigarette)

1.8.2 การลดสูบบุหรี่ หมายถึง การสูบบุหรี่น้อยลงทั้งจำนวนบุหรี่และความถี่ของการสูบบุหรี่

1.8.3 การเลิกสูบบุหรี่ หมายถึง การสูบบุหรี่มาก่อนทั้งการสูบเป็นประจำ หรือการสูบเป็น บางโอกาส แต่ปัจจุบันไม่สูบและไม่ได้สูบบุหรี่ติดต่อกันมานานอย่างน้อย 4 สัปดาห์ ก่อนที่จะมีการ เก็บข้อมูลครั้งสุดท้าย

1.8.4 ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ หมายถึง ความรู้ด้านต่างๆ เกี่ยวกับบุหรี่ ได้แก่ สารประกอบและ สารพิษในบุหรี่ โทษพิษภัยและอันตรายจากการสูบบุหรี่ กฎหมายเกี่ยวกับบุหรี่และการคุ้มครอง ผู้ไม่สูบบุหรี่ สาเหตุที่ทำให้เกิดการสูบบุหรี่ วิธีการและเทคนิคในการเลิกสูบบุหรี่ ผลดีจากการ เลิกสูบบุหรี่

1.8.5 ทัศนคติต่อการเลิกสูบบุหรี่ หมายถึง คะแนนที่ได้จากความคิดเห็นที่มีต่อการเลิกสูบบุหรี่ ที่วัดโดยใช้แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.8.6 พฤติกรรมในการเลิกสูบบุหรี่ หมายถึง คะแนนที่ได้จากการปฏิบัติที่ถูกต้องในการ เลิกสูบบุหรี่ ได้แก่ การไม่ขอหรือรับบุหรี่จากผู้อื่น ไม่พกบุหรี่ ไม่จุดและไฟแช็ค ไม่หยิบบุหรี่ผู้อื่น มาสูบ ตลอดจนมีการลดและเลิกสูบบุหรี่ที่สูบต่อวัน

1.8.7 ชุมชน หมายถึง ชุมชนบ้านโนนม่วง หมู่ที่ 3 ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น

1.8.8 การมีสมาชิกในครอบครัวที่สูบบุหรี่ หมายถึง การที่มีบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวสูบบุหรี่ ได้แก่ บิดา มารดา พี่ชาย น้องชาย และคนอื่นๆ ในครอบครัว

1.8.9 การมีเพื่อนสนิทและผู้ที่อยู่รอบข้างสูบบุหรี่ หมายถึง เพื่อนร่วมงานหรือบุคคลอื่นที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ที่มองเห็นได้ตลอดเวลาที่สูบบุหรี่

1.8.10 ประสิทธิผลของการอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง ผลของการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ ทักษะคิดต่อการเลิกสูบบุหรี่ และพฤติกรรมในการเลิกสูบบุหรี่ ซึ่งวัดได้จาก จำนวนมวนบุหรี่ที่สูบต่อวัน ความถี่ของการสูบบุหรี่ และการเลิกสูบบุหรี่ได้ของกลุ่มตัวอย่าง